

VADJA VÄLISKOHANIMEDEST 2: EURAASIA, AAFRIKA, AMEERIKA

ENN ERNITS

Annotatsioon. Kirjutise teises osas käsitletakse 103 vadja eksotoponüümi, mida on kasutatud Euroopa (v.a Eesti, Soome ja Venemaa), Aasia, Aafrika ning Ameerika paikade tähistamiseks. Osa kohanimedest on vadja keeles läänemeresoomepäraseid, teised aga saadud vene keele vahendusel. Artikli eesmärk on esitada külade kaupa võimalikult kõik väliskohanimed koos variantidega ja analüüsida neid võrdlevalt.

Võtmesõnad: väliskohanimed, mugandumine, vadja keel, isuri keel, vene keel, Euroopa, Aasia, Aafrika, Ameerika

1. Sissejuhatus

Kirjutise esimeses osas käsitleti vadja keeles kasutatud välistoponüüme, mis jäävad Eesti, Soome ja Venemaa (v.a Ingerimaa) piiridesse. Artikli teises osas tulevad vaatluse alla kõik ülejäänud eksotoponüümid (v.a Ingerimaa) kogu laiast maailmast Euroopast Aasiani ja Aafrikast Ameerikani. Nimematerjali allikaid ja ainese käsitlemise metoodikat on kirjeldatud artikli esimeses osas (vt Ernits 2024: 35–36).

2. Euroopa kohanimed

Selles alajaotuses käsitletakse Euroopa maade ja piirkondade kohanimesid peale Eesti, Soome ja Venemaa toponüümide, millest oli juttu artikli esimeses osas (Ernits 2024).

Euroopa nimi on teada kujul (J) *Jevroppō-* (EKI < Dmitri Tsvetkov). See on selgesti vene algupära, vrd vn *Espona* [jevr-]. Mitme mandri vahel laiuvate ookeanide puhul lähtugem tinglikult Euroopast: Ja *Atlantin meri* 'Atlandi ookean' (Lns: 237) ja (J) *Pōhjō-mere-* 'Põhja-Jäämeri' (VKJ: 384). Tekstinaabruse ja *n*-genitiivi põhjal kujutab esimene hüdronüüm

endast ümberlülitust soome või isuri keelele, vrd sm *Atlantti*. Sõnasõnaline 'Põhjameri' on lihtsustatud tõlge. Mõlemat võib kuju poolest pidada läänemeresoomepäraseks toponüümiks.

2.1. Läänemeresoomepäraseid Euroopa kohanimes

Läänemeresoomepäraseks võib pidada üheksat Euroopa toponüümi, millest viis tähistavad riiki ja neli suuremaid veekogusid. Maade nimed on (Ja) *Englanni* (genitiivis) 'Inglismaa' (Lns: 239); J *Noorii maa* (VKS: 679) ~ J *Nori-maa* ~ J *Norii-maa* 'Norra' (mõlemad VKJ: 197); (Ra) *Poolõzmaa* 'Poolamaa' (Ar₆: 45); (I) (J) *Rootsi-* 'Rootsi' (Ar₂: 107; VKJ: 276) ~ Li Lu *Rootsi* : *Rootsi* (Ar₆: 22, 25) ~ (Lu) (M) (Ra) *Rootsi* (Ar₆: 20, 22, 26) ~ Ku *Rootsi* (VKK: 437) ja J *Saksaa-maa* 'Saksamaa' (VKJ: 283) ~ J *Saksamaa* (Hns-Ksk₃: 24).

Inglismaa nimes heiaistub soome mõju, vrd sm *Englanti*. Norra nime moondumise põhjus pole selge. Võib-olla on tõuke andnud apellatiivid *noori* 'noor' või *nori* 'nari (kää haigusi)' (VKS: 815, 818); tõsi, viimast pole nenditud Vaipooles. Poola toponüüm seondub pohlaga nagu varasemal ajal ka eesti keeles, vrd ee *Pohlamaa* ja vdj *poollaz* ~ *poolõz* 'pohl' (VKS: 950, 951), samuti nagu sm *Puola* 'Poola', vrd *puola* ~ *puolukka* 'pohl'. Vadjakeelsed Rootsi ja Saksamaa nimed on samuti sarnased eesti ja soome omadega, vrd sm *Ruotsi* ja *Saksa*.

Poola ja Saksamaa läänemeresoomepärase nime on mainitud üksnes rahvalauludes: Ra *kokii poika [õli tootu] Poolõzmaalta* 'kokapoeg oli toodud Poolamaalt' (Ar₈: 45); K *Saksa[a] saidad sööm[isiä]* 'saksa saidad söömiseks' (SKVR: 693) ja K *tootie sõassa tširja, sala-tširja Saksaa-maalta* 'toodi sõjast (= sõjaväljalt) kiri, salakiri Saksamaalt' (SKVR: 731), K *lunaõlõ saksan sälko* 'lunasta saksa sälg' (Eur: 41) ja M *En miä pal'l'o tšüüzi [...]* *sata Saksan tanderia* 'Ega ma palju küsiks: sada saksa taalrit' (SKVR: 740). Rahvalaulust leiab ka Rootsi nime, sh K *Rootsi roomad kadgõkoosõ* (SKVR: 728), K *rootsi loomad* [p.o roomad] *kadgõtkoo* (SKVR: 774) 'rootsi roomad katkegu', P *rootsii roomad radgõtkoo* 'rootsi roomad rebenegu' (SKVR: 779). XX sajandil on nimetatud maade kohta tarvitatud üksnes venepäraseid toponüüme (vt 2.2).

Hüdronüümidest kuuluvad läänemeresoomepärase kohanimedele rühma Ja *Mussa meri* 'Must meri' (Lns: 239) ja Ja *Välimala* [p.o Välimala] *meri* 'Vahemeri' (Lns: 246). Musta mere nimi on tõlkelaen kas vene või

soome keele vahendusel, vrd vdj *mussa* 'must', vn *Черное море* ja sm *Mustameri*. Vahemere nimi on tõlgitud vene keelest, vrd vdj *väli* 'vahe, vahemik' (VKS: 1562) ja vn *Средиземное море*, mis sõna-sõnalt tähendab 'vahemaameri', õigupoolest maadevahelist merd, vrd sm *Välimeri*, mis ei sisalda osist *maa*.

2.2. Venepäraseid Euroopa kohanimed

Vene keele baasil moodustatud Euroopa maade ja piirkondade nimedest on kolmandik *ija*-lõpulised (vn *-ия*) toponüümid: J (Ja) *Angl'ija* 'Inglismaa, vn Англия'; J *Bel'gija* : *Bel'gijaa* 'Belgia, vn Бельгия'; J *Daaniija* 'Taani, vn Дания'; J *Portugaal'ija* 'Portugal, vn Португалия' ja (J) *Prussija* 'Preisimaa, vn Пруссия' (kõik VKJ: 7, 16, 23, 240, 246). Mitme riigi ja Ida-Euroopa ajaloolise piirkonna Galiitsia nimi on registreeritud küll ilma *j*-häälikuta, kuid tüvi osutab enamasti selgesti vene lähteile: (Ja) *Anglia* 'Inglismaa' (Lns: 238); M *Germania* 'Saksamaa, vn Германия' (Lns: 234); (J) *Gal'icia*- 'Galiitsia, vn Галиция' (VKJ: 343) ja (K) *Švettsiä*- 'Rootsi, vn Швеция' (Mäg: 123).

Teine kolmandik vene *ия*-lõpulistest maanimedest olid vadja keeles kasutusel *i*-lõpuga: (Ja) *Angli*- (Lns: 239), J *Franttsi* : *Frantsii* 'Prantsusmaa, vn Франция' (VKJ: 41); (J) *Germani*- 'Saksamaa' (Lns: 235; vrd *Saksamaa*, 2.1); (Ja) *Ispani* : *Ispanii* 'Hispaania, vn Испания' (*ibid.*: 237); J *Ital'i* : *Italii* ~ J *Ital'i maa* 'Itaalia, vn Италия' (mõlemad VKJ: 67); (Ja) *Porttugali*- 'Portugal' (Lns: 237); (J) *Rumõni*- (VKJ: 172) ~ M *Rumani maa* 'Rumeenia, vn Румыния' (Lns: 259) ja *Šveitsaari* 'Šveitsi, vn Швейцария' (VKJ: 325). Näikse, et *ija*-lõpulisi kohanimesid on isikuti peetud keelevõõrasteks ja asendatud *i*-lõpuga, mis on omane paljudele vadja apellatiividele.

Osa vadja maanimetusi on moodustatud etnonüümidest. J *Agl'itšina* maa 'Inglismaa' (VKJ: 1) lähteks on vdj *agl'itšina* (~ *agl'itšana*) 'inglane', mis tuleneb samatähenduslikust vene sõnast *англичанин* 'inglane', sõna-sõnalt 'inglase maa'. Niiviisi on tuletatud ka (Ja) *Frantsuza*- ~ (Ja) *Frantsuzi*- 'Prantsusmaa' (Lns: 237), vrd vn *француз* 'prantslane'; S *Nemtsaa maa* 'Saksamaa' (VKS: 802) ~ L *Nemtsaa maa* (Ar₂: 28), vrd vdj *n'emtsa* ja vn *немец*, mõlemad tähenduses 'sakslane'; (I) (Ku) (L) *Šveeda* 'Rootsi; rootsi, rootslane' (Ar₆: 23, 26, 29) ~ Kõ *Šveeta* (*ibid.*: 20) ~ M *Šveetta* : *Šveetaa* ~ (Lu) (M) *Šveeta*- (18, 21) ~ M *Šveett* ~

Lu M Šveetta (Ar₆: 20, 21) ~ (M) Lu Šveeda (*ibid.*: 18, 24, 26) ~ Lu Šveetta (*ibid.*: 18, 24) ~ Kõ Šveetaa maa (Mäg: 25) ~ M Šveetta maa (Ar₆: 19), vrd vn *uved* 'rootslane'. Ingerimaa, sh Vadjä alad kannatasid pikka aega Rootsi-Vene sõja käes ja jäidki viimaks pikaks ajaks Rootsi võimu alla, mistõttu tekkis sellest perioodist pärastpoole rohkesti muistendeid, mida on talletanud peamiselt Paul Ariste. Nimetatud sõda ja sellele järgnenud aegu kajastavad muistendid sisaldavad Rootsi-kohanime, nt *šveetaa kalmod* 'rootsi(aegsed) kalmud', *šveetta kunikkaa šläppi* 'Rootsi kuninga kübar' jt (vt Ar₆: 17 jj).

Vene toponüümist *Польша* on moodustatud vdj *Pol'šš* : *Pol'sa* (VKJ: 239). Lõpukaolised vormid olid omased Jõgõperä murdele (Mrk-Rož: 374–375), nõnda ka siinpuhul. Selle sajandi (J) *na Ukraiinu* 'Ukrainasse' (Hns-Ksk₁: 108) kujutab endast ümberlülitust vene keelele. Venepäraste toponüümide rühma saab paigutada (Ja) *ostrova- Kriit* (Lns: 238) 'Kreeta, vn Крит' ja tõenäoliselt (Lu) *Ukraina-* (VE XIII: 28) 'Ukraina, vn Украина'. Ja *Tal'iani lidna* 'Itaalia linn' (Lns: 238) puhul saab lähtuda vene murdepärasest sõnaosast *тальян-*, mis esineb lekseemides *тальянец* (kirjakeeles *итальянец*) 'itaallane', *тальянка* 'liik kaherealisi lõõtspille', *тальянское окно* 'lai, kahe või kolme poolega aken' jt (vt SRN XL: 253–254).

Seni on vadjä keeles talletatud 24 Euroopa linna ja ühe küla (praeguse linna) nimi. Neid on kasutatud nii liigi- ehk põhisõnata kui ka põhisõnaga (ees- ja tagaasendis) või samas tekstis isegi mõlemat viisi korraga. Ilma põhisõnata on registreeritud tosin nimevormi: (M) *Dvinska-* (Lns: 259) 'Dvinsk, Daugavpils'i nimi 1920. aastani, vn Двинск'; (I) (Lu) *Kijeva-* (VE I: 242; VE III: 104) ~ (P) *Kijova-* (VKS: 1180) 'Kiiev, vn Киев'; J *Libavõ* (VKJ: 149) ~ (Ja) (Kõ) *Libava* (Lns: 222, 236) 'Liibau, Liepāja nimi 1920. aastani, vn Лубава < sks *Libau*'; London (VKJ: 149); Lu *Paremba* (Mäg: 178) 'Szklarska Poręba, toona küla, praegu linn Poolas, vn Шклярска-Поремба'; J *Pariž* (Tsv₂: 22); (Ja) *Pirei-* 'Pireus, linn Kreekas, vn Пирей' (Lns: 238); J *Riigõ* (VKJ: 272) ~ (J) *Riigõ-*, illatiivis *Riiga* (Mrk-Rož: 97) 'Riia, vn Рига'; J *Riim* (VKJ: 272) 'Rooma, vn Рим'; (Lu) *Sevastopoli-* (Ar₇: 58) 'Sevastopol, linn Ukrainas, vn Севастополь'; Lu Li *Stogol'ma* : *Stogol'maa* 'Stockholm' (EKI); (Ja) *Varšala* (Lns: 236) ~ (J) *Varššavõ* (VKJ: 239) 'Varssavi, vn Варшава' ja (Ja) *Vil'na* (Lns: 236) 'Vilna ~ Vilno, Vilniuse ajalooline nimi, vn Вильна 1918. aastani ja Вильно aastatel 1919–1939'.

Ukraina pealinna nimi esineb ka vanasõnas Li Lu *Tšeeli veeb Kiijevaa* 'keel viib Kiievisse (keeleoskusega jõuab kaugemale)'. See lähtub sama tähendusega vene vanasõnast *Язык до Киева доведѣм* ning esineb ajalooliselt Venemaaga tihedamalt seotud aladel võru, seto, ingerisooma ja karjala keeles (Mälk 1976: 260). Huvi pakub vadja nimekuju *Kiijova*, mis esineb sellisena ka Setomaal ning Rõuge ja Vastseliina kandis, nt vanasõnas *Kiil vii Kiiovahe* (EVS I: 647). Häälikuühendi *jo* esinemine jääb praegu mõistatuseks, sest siinkirjutajal pole mingit allikat, kust ammutada vene murdelisi toponüüme. *Paremba* lähtub vene häälduse *a*-lisest kujust, kuigi rõhk on erinevalt vene nimest asetonud esimesele silbile. *Varšala* on kas kirja- või hääldusviga, mis on sünenenud järgneva liigisõna *vagzala* 'vaksal' mõjul.

Venepärase liigisõna eesasetusega linnanimedid leidub samuti tosina jagu: Ja *lidna Brest* ~ (Ja) *Bresta-* (Lns: 237) 'Brest, linn Prantsusmaal, vn город Брест'; Ja *liidna El'bih* (*ibid.*: 235, 236) 'Elbląg, toona linn Saksamaal, tänapäeval Poolas, varasem vn Эльбинг < sks *Elbing*'; Ja *lidna Ferol'* ~ (Ja) *Ferol'a-* (*ibid.*: 237) 'El Ferrol, linn Hispaanias, vn Эль-Ферроль'; (Ja) *lidna Kadiksa-* (*ibid.*: 238) 'Cádiz, linn Hispaanias; vn Кадис'; Lu *linna Kel'ttsa* (Mäg: 178) 'Kielce, Poolas, vn Кельце'; Ja *lidna Kil'* (Lns: 237) 'Kiel, linn Saksamaal, vn Киль'; Ja *lidna Kuks* : *Kuksi-* (*ibid.*: 237) 'Cuxhaven, linn Saksamaal, vn Куксхафен', Ja *lidna Lissabon* : *Lissabonna-* (*ibid.*: 237) 'Lissabon, linn Portugalis, vn Лиссабон' (kõik Lns: 237); Ja *lidna Messin* : *Messina-* 'Messina, linn Itaalias, vn Мессина', Ja *lidna Palerma* (mõlemad *ibid.*: 238) 'Palermo, linn Itaalias, vn Палермо' ning Ja *lidna Šerburg* : *Šerburga-* (*ibid.*: 237) 'Cherbourg, linn Prantsusmaal (seal on mitu samanimelist sadamalinna), vn Шербур'.

Ühel juhul on kasutatud Elblągi nime teisel kujul, nimelt liigisõnaga järelasendis Ja *El'binii portta* 'sadam' (*ibid.*: 237). Eespool mainitud toponüümi *El'bih* ebatäpne kuju johtub ilmselt ladina tähtede *n* ja *h* ära vahetamisest. *Kadiksa-* ja *Šerburg* kajastavad varasemat vene nimekuju, vrd enne 1918 *Каѣукс* ja *Шепбурѣ*. Mitmel juhul ei vasta vadja toponüümide lõpud vene kirjakeele omadele, sh *Kel'ttsa*, *Messin* ja *Palerma*. Neist viimane tuletub hääldusest, ent ülejäänute põhjus jääb ebaselgeks, sest nt lõpukaoline *Messin* pärineb Kattila murdealalt, kus apokooopi pole. *Kuks* võis esineda lähtekeeleski või peeti alamsaksa järelosa *-haven* 'sadam' alateadlikult liigisõnaks, mis ta algselt oligi.

Peale käsitletud linnanimede on vene keelest vadjasse laenatud kaks merd tähistavat toponüümi. Läänemerest kõneldes on kasutatud nelja

nimekuju: Li Lu *Baltikka-meri* (EKI) ~ M *Baltii-skoi meri* (mõlemad EKI) ~ Ja *Balttia meri* (Lns: 239) ~ Li *Balttimeri* (EKI), vrd vn *Балтийское море* ja *Балтия*, kõnekeelne *Балтика*. *Baltii-skoi* puhul on säilitatud vene keele rõhk järgsilbil, kuid vene kesksugu tähistav lõpp *-oje* on asendatud meessooolõpuga. Põhjamerd tähistab Ja *Nemtsa meri* (Lns: 239), sõna-sõnalt 'Saksa meri', vrd vene ajalooline *Немецкое море*. Ka siinpuhul on toponüüm tuletatud etnonüümist.

3. Aasia kohanimed

Maailmajao nime on maininud üksnes Dmitri Tsvetkov kujul J *Aazia* (Tsv₁: 65). Mitme mandri rannikuni ulatuvate ookeanide puhul lähtugem tinglikult Aasiast: Ja *Tüüni meri* (Lns: 239) 'Vaikne ookean' ja (Ja) *India mere-* (Lns: 238) ~ (Ja) *Indeimere-* (Lns: 239) 'India ookean'. Esimene neist on tõlge vадja keelde, vrd vn *Tuxui okean*, sm *Tyynimeri* ~ *Tyyni valtameri* ning vn *muxui*, sm *tyyni* ja vdj *tüüni* 'vaikne'. *India mere-* saab, nagu eelnevagi, liigitada läänemerepäraste toponüümide hulka. Ookeaninimes *Indeimere-* avaldub häälikuühendi *ei* näol vene mõju, ent üksnes juhul, kui pole piiritletud sõnu *индийский* 'india' ja *индейский* 'indiaani', vrd vn *Индийский океан*.

3.1. Läänemeresoomepärased Aasia kohanimed

Aasia toponüümidest seondub soome keelega J *Turkii-maa* (VKJ: 366) 'Türgi', vrd sm *Turkki* ~ *Turkinmaa*. Sama sõnakuju esineb ka David Emanuel Daniel Europaeuse talletatud vадja rahvalaulus, milles on värsid K *onko maalla vai merella vai on Turkin suuressa soasa* (Eur: 35) 'kas on maal või merel või on suures Türgi sõjas'. Ja *Kauniz meri* (Lns: 239) 'Punane meri' on tõlkelaen, vrd vn *Красное море*, sm *Punainenmeri* ja vdj *kauniz* 'punane'.

Eraldi tähelepanu vääriavad kirja pandud piiblinimed, mis küll rahva sekka ei jõudnud. Soome pärimuse koguja Oskar Andreas Ferdinand Mustonen (1883) avaldas anonüümse Jõgõperä keelejuhi abiga vадja keelde tõlgitult katkendeid Matteuse evangeeliumist (Mt 2: 1–23, 3: 17, 4: 1–25).¹ Tekstis sisaldub 12 läänemeresoomepärast nime, millest kolm tähistavad maid, seitse linnu ja kaks veekogusid (Mst: 151–156). Maade

¹ Piiblinimede võrdlusallikateks on Bib (vene keel) ja Finbible (soome keel).

nimed on J *Galilea maa* 'Galilea, sm Galilea, vn Галилея' (*ibid.*: 152); J *Juuda maa* (*ibid.*: 152) 'Juudamaa, sm Juuda, vn Иудея' ja J *Süüria maa* 'Süüria, sm Syyria, vn Сирия' (*ibid.*: 155). Vadja tõlkekatkendis leidub J *Jordani maa* (*ibid.*: 153) 'Jordanimaa', kuid see on piibliteksti lihtsusustus, vrd sm 1776 *kaikki maakunta Jordanin ympäriltä* 'kogu maakond Jordani ümbert', 1938 *kaikki Jordanin ympäristö*, vn *вся окрестность Иорданская*; kaks viimast tähendavad samuti Jordani jõe ümbruskonda.

Evangeeliumikatkendis mainitud linnanimed, mida võrreldakse soomekeelsetega, on järgmised: J *Betlem : Betlemi-* (*ibid.*: 151) 'Petlemm, vn Вифлеем', vrd sm 1776 *Betlehem*, 1938 *Beetlehem*; J *Jerusalem : Jerusalema-* (*ibid.*: 151) 'Jeruusalemm, sm Jerusalem, vn Иерусалим'; (J) *Kapernaumi-* (*ibid.*: 154) 'Kapernaum, sm Kapernaum, vn Капернаум'; (J) *Naatsareti-* (*ibid.*: 152) ~ J *Naatsareti lidna* (*ibid.*: 154) 'Naatsaret, vn Назарет', vrd sm 1776 *Natsaret*, 1938 *Nasaret*; (J) *Raama-* (*ibid.*: 152) 'Raama, vn Пама', vrd sm 1776 *Rama*, 1938 *Raama*; J *Tsabaloni maa* (*ibid.*: 154) 'Sebulonimaa, vn земля Завулонова', vrd sm 1876 *Zebulon*, 1938 *Sebulon*; J *Neftalimi maa* (*ibid.*: 154) 'Naftali, vn земля Нефталимова, vrd sm 1642 *Nephtali*, 1776 *Naphtali*, 1938 *Naftali*'.

Vadja linnanimede kõrvutamine soome ja vene piiblites leiduvatega näitab enamikul juhtudel väga selgesti, et tõlke allikaks on olnud mõni tõlkimiseelne või -aegne soomekeelne piibliredaktsioon, mida aga siinkirjutajal pole õnnestunud kasutada. Seepärast jääb selgituseta vadja toponüümis *Betlem* esinev *he*-silbi kadu ning häälikuvaheldused *e ~ a* ja *ts ~ s* (*Neft-* ~ *Napht-*, *Tsabu-* ~ *Sebu-*). Eriti need aitaksid sedastada kasutatud piibliredaktsiooni. Samuti pole vajalike allikate puudumise tõttu võimalik analüüsida esimese silbi vokaalipikkusi (*Raama-* jt).² Näikse, et vadja tõlkes sisalduv toponüümia sarnaneb pigem 1776. aasta väljaandega, nt *Natsaret*, *Neftalimi maa* ja *Tsabaloni maa*, aga mitte päriselt.

Vadja evangeeliumikatkendis on jäetud täpselt tõlkimata kõrbe nimi (vrd sm 1776 *Juudean korvessa*, 1938 *Juudean erämaassa*, vn *в пустыне*

² Soomekeelne Uus Testament (tõlkija Mikael Agricola) ilmus esmakordselt 1548. ja täispiibel 1642. aastal. Tõlget on korrigeeritud 1758. ja 1776. aastal. 1859. aastal ilmunud „Biblia“ korrigeeritud teksti ei peetud ametlikuks. Uus piibliredaktsioon kiideti heaks alles 1930. aastatel (RK: 73). Mustonen võis kasutada mõnd 1776. aasta piibli (korrigeeritud?) uustrükki või 1859. aasta väljaannet. Paraku pole kumbki neist olnud siinkirjutajale kättesaadav. Seepärast peab detailsem analüüs jääma edaspidiseks.

Иудейской), vaid selle asemel on kirjutatud *Juuda maal kõrvõza* 'Juudamaal kõrbes' ja teisal (*vei*) *kõrpõõ* '(viis) kõrbe' (Mst: 152). Mujalt pole kõnealust apellatiivi registreeritud (VKS: 541). Ilmselt on see laenatud soome keelest.

Peale loetletud toponüümide esineb evangeeliumi tõlkes üks mere- ja jõenimi: J *Galilea meri* (Mst: 154) 'piiblis Galilea meri, tegelikult Kinnereti järv, vn море Галилейское' ja (J) *Jordani-* (*ibid.*: 153) 'Jordan, sm Jordan, vn Иордан'. Järve on mereks nimetatud ka 1642. ja 1776. aasta soome piiblis (Mt 3: 18).

Markuse evangeeliumis leiduva meieisapalve tõlke analüüsimisel ei leidnud votoloogid Jõgõpera murdele iseloomulikku reduktsiooni ega selgeid soomepärasusi, mis osutavat tõlke hoolikale viimistletusele (Kuznetsova jt 2022: 194). Seevastu kõik toponüümid, peale mõne erandi (vt 3.2), on üle võetud soome keelest. Ka see tõik näikse viitavat tõlkija ja pärimusekoguja tihedale koostööle. Vadjalased oli õigeusklik rahvas ja vene keel oli kirikukeeleks, mistõttu neil polnud kokkupuudet luterliku piibliga.

3.2. Venepärased Aasia kohanimed

Ülejäänud Aasia toponüümid on laenatud vene keelest. Seni on registreeritud vaid nelja maa või piirkonna mittepiiblinimi: (V) *Japoni-* (Mäg: 48) 'Jaapan, vn Япония'; J *Kitai* : *Kitaja* (VKJ: 105) ~ (Ja) *Kitai* [genitiivis] (Lns: 239) ~ (V) *fkitaaj.e* (Mäg: 48) 'Hiina, vn Китай'; (V) *Turkestani-* 'Turkestan' (VKS: 499) ja J *Turttsi* (VKJ: 366, 367) ~ (Ja) *Turkka-* (Lns: 238) 'Türgi, vn Турция'. *Japoni-* ja *Turttsi* on *-ja* asemel *i-lõpu* lised nagu paljud Euroopa maade nimed (vt 2.2). Seevastu *Turkka-* on tekkinud venekeelse rahvanimetuse *тырок* : *тырка* 'türklane' genitiivist (vt ka 2.2). Ümberlülituslik *fkitaaj.e* on vene konstruktsioon, vrd *в Kumaе* 'Hiinas'.

Vadja keeles on registreeritud kümme vene keelest saadud linnanime: (Ja) *lidna Adien* : *Adina-* (Lns: 238, 239) 'Aden, Jeemenis, vn Аден'; Ja *lidna Gonkong* ~ (Ja) *Gonkonga-* (Lns: 239) 'Hongkong, vn Гонконг'; (J) v *Karakandee* : v *Karakanduu* (Hns-Ksk₃: 82) 'Karagandõ, Kasahstanis, vn Караганда'; Ja *lidna Kolumb* ~ (Ja) *Kolumba-* (Lns: 239) 'Colombo, toona Inglismaa valduses, praegu linn Sri Lankas, vn Коломбо'; (V) *linna-Merva-* (Mäg: 48) 'kunagine linn Turkestanis (selle lähedale tekkis 19. saj

lõpul Baýramaly), vn Мерв'; (V) linna- *Mugdõna*- (Mäg: 48) 'Mukden, Hiinas, tänapäeval Shenyang, vn Мукден, nüüd Шеньян'; Ja *lidna Port-Arttuur* : *Port-Arttuurra*- 'Port Arthur, tänapäeval Lüshunkou, Hiinas, vn Порт-Артур, praegu Люйшунь'; Ja *lidna Saihon* : *Saihoona*- 'Saigon, Vietnami, tänapäeval Hồ Chí Minh, vn Сайгон, nüüd Хошимин'; Ja *lidna Šan-hai* : *Šan-hai*- (viimased kolm Lns: 239) 'Shanghai, Hiinas, vn Шанхай'. Häälik *i* nimes *Adien* on seotud tõenäoliselt *d* peenendusega. Karaganda nimi kujutab endast ümberlülitumise juhtu ja kajastab vene kohakäändeid. *Kolumb* on tekkinud vist maadeavastaja Christoph Kolumbuse (vn Колумб) perekonnanime mõjul. Lensu talletatud tekstis esineb veel (Ja) *portta Polovei* : *port-Polovõia*- (Lns: 239), kuid paraku ei õnnestunud välja selgitada selle tänapäevast vastet. Sel puhul võib kahtlustada ka kirjaviga.

Vene keelega seondub osaliselt ka kaks veekogunime: Ja *Kittaja meri* (Lns: 239, 246) 'Hiina meri (tegelikult eristatakse Ida- ja Lõuna-Hiina merd), vn Китайское море' ja V *jõki ~ jõtši Murgap* (Mäg: 48) 'Murgapi jõgi, Turkmenistanis, vn Мырҕап'. Lisaks on talletatud (Ja) *ostrova Singappuuri* (illatiivis) : *Singappura*- (Lns: 239) 'Singapuri saared, vn Сингапур'.

Nüüd tuleb juttu kuuest piiblitoponüümist, mis võivad olla vene päritolu. Kõigepealt Juudamaa nimest. Erinevalt eesti piiblist ja tõkelisest piiblileksikonist on soome piiblis kasutatud kaht nimekuju *Juuda* (vt 3.1) ja *Juudea*, mille semantilised sfäärid osaliselt ühtivad (vt RK: 271, vrd SPL: 268). Vadja evangeeliumikatkendis esinevad nime(kuju)d *J Judejan* (*lidna*) (Mst: 151) ~ *Judeja* (*ibid.*: 155), vrd vn *Иудея, Иудейский* (adjektiivina). Huvitaval kombel on esimesel juhul säilinud soome genitiivitunnus *-n* ja vene lähtele osutab *ja*-lõpp. Kindlasti venepärane on ka (M) *Vavilona*- (VE II: 73) 'Pabülon ehk Paabel, sm Babylon ehk Babel, vn Вавилон'.

Mustoneni tõlkes leidub üks vene päritolu maa- ja jõenimi, nimelt (J) *Izraili*- ~ *J Izraili maa* (Mst: 151, 152) 'Iisrael' ja (J) *Jordana jõgõ*- (*ibid.*: 153). Riiginime puhul viitab venepärasusele selle kuju, vrd vn *Израиль*, kuid sm *Israel*. Jõenime algupära näitab tüve lõpp *-a*, vrd vn *Иордан* : *Иордана*, kuid sm *Jordan* : *Jordanin* (vt ka 3.1). Rahvalalust lisatagu siia venepärase hüdronüümiga värsirida J *jõki Jordana välille* (Ar₁: 57) 'Jordanijõgi (on) vahel'.

Kõigele lisaks pärinevad kaks venepärast piiblimaa linna nime Tsvetkovi sõnaraamatust: (J) *Jerusaliimõ*- (VKJ: 213) 'Jeruusalemm,

vn Иерусалим' ja (J) *Viftiijeemõ-* (*ibid.*: 102) 'Petlemm, vn Вифлеем' (vrd 3.1).

4. Aafrika ja Ameerika kohanimed

Aafrika põhjaosast, peamiselt Egiptusest on registreeritud viis vadjakeelset toponüümi, Ameerikast peale maailmajao nime vaid üks piirkond. Maailmajagude nimed on järgmised: Lu *Afrikka* : *Afrika* (EKI) ~ (Lu) *Afrika-* (VKJ: 864) ja (Ja) Lu *Amerikka* : *Amerikaa* (Lns: 235; EKI) ~ (J) *Amerikka-* (VKJ: 320) ~ (Lu) *Amerikka-* (Ar₂: 83).

4.1. Läänemeresoomepärased Aafrika ja Ameerika kohanimed

Matteuse evangeeliumi tõlkes esineb (J) *Aigüptuse-* (Mst: 151) 'Egiptus, sm Egypti, vn Египет'. Esitatud kujul on nime kajastamine mõistatuslik, sest häälikuühendile *ai* ei viita ei kättesaadavad vene ega soome piibel. See on osaliselt ladinapärasstatud kreeka toponüüm, vrd kr *Αἴγυπτος*, lad *Aegyptus*. Tsvetkov on kasutanud oma vadjakeelses kirjutises üht Lõuna-Ameerika piirkonnanime J *Patagonia* (Tsv₁: 65).

4.2. Venepärased Aafrika kohanimed

Siia rühma kuuluvad linnanimedest (Ja) *Alžira-* ~ (Ja) *Alžiri-* 'Alžiir, sm Alger, vn Алжир', Ja *lidna Port-Saiid* : *Port-Saiidi-* 'Port-Said, sadamalinn Egiptuses, sm Port-Said, vn Порт-Саид' (*ibid.*) ning Ja *lidna Suets* : *Suetsa-* 'Suess, sm Suez' ning muudest toponüümidest (Ja) *Aravi pustyná-* (kõik nimekujud Lns: 238) 'Araabia kõrb (Niiluse ja Punase mere vahel), sm Arabian autioma, vn Аравийская пустыня' ja (Ja) *Suetskoi kanava-* (*ibid.*) 'Suessi kanal, sm Suetsin ~ Suezin kanava, vn Суэцкий канал'. Peale Alžiiri tähistavad teised toponüümid Egiptuse paiku ja kõik pärinevad ühe merd sõitnud keelejuhi suust.

5. Kokkuvõtteks

Käesoleva artikliosa raames on registreeritud ühtekokku 103 eksotoponüümi, sh neli maailmajao- ja neli ookeaninime, kusjuures pole arvestatud üksteisest vähe erinevaid variante. Teada on maailmajagude nimed peale

Antarktika ja Austraalia. Neist kindlasti on vene algupära *Jevroppõ-’Euroopa’*, ülejäänute päritolu eristamiseks pole ilmselgeid tunnuseid. Talletatud on kõik ookeaninimed, kusjuures liigisõna *ookean* pole kasutatud, vaid kõiki suuremaid veekogusid on nimetatud ühtemoodi meredeks (vdj *meri*). Luuditsast on registreeritud üldsõna *okeaani* ja Jõgõperält Tsvetkovi kirjapanekus *suur meri* (*ok’eana*), nt *meriijõ ja okeanojõ nimed med’d’ee tšeeles kõig on rohkaap venäjessi* ’merede ja ookeanide nimed on meie keeles kõik enamasti vene keeles’ (VKS: 843; VKJ: 311). Päriselt see nõnda pole. Enamiku mainitud toponüümide atribuudid on läänemeresoomepärased, v.a tõenäoliselt venepärane *Indeimere-* ’India ookean’, mis on üks variant kahest, vrd läänemeresoomepärane *India mere-*.

Maailmajagude ja ookeanide nimesid arvestamata on talletatud 94 toponüümi, neist 50 Euroopast (53% kogu nimede arvust), 38 Aasiast (40%), kuus Aafrikast ja üks Ameerikast (tabel 1). Tegelikult on Euroopa kohtadest nimetatud kohanimede arv võrreldamatu, sest nende hulka kuuluvad samuti kõik kirjutise esimeses osas analüüsitud Eesti, Soome ja Venemaa eksotoponüümid, arvult 83; lisaks veel Ingerimaa nimed (vt Ernits 2024: 35, 48). Viimati mainitud arvu lisamisega ilmneb hoopis tõepärasem tulemus: Euroopa toponüümid moodustavad kolmveerandi ja Aasia omad vaid ühe viiendiku 178 talletatud toponüümist. Aafrika ja Ameerika toponüümide arv on nendega võrreldes tühine.

Tabel 1. Kohanimetüvede jagunemine maailmajagude, nimealuste ja päritolu järgi

Maa-ilma-jaod	Läänemeresoome			Vene				Kokku
	Maad	Linnad	Vee-kogud	Maad	Linnad	Vee-kogud	Muud	
Euroopa	5	2	—	16	24	2	1	50
Aasia	7	3	5	6	13	2	1	37
Aafrika	1	—	—	—	3	1	1	6
Ameerika	1	—	—	—	—	—	—	1
Kokku	14	5	5	22	40	5	3	94

Tabelis märgitud kolme muu toponüümi hulka on arvatud kahe saare ja ühe kõrbe nimi. Nende puhul on kasutatud vene liigisõnu *ostrov-* ’saar’ ja *pustõña* ’kõrb’. Mujalt neid sõnu pole noteeritud (vt ka VKS: 979). Sama päritolu on ka *portta* ’sadam’ ja *kanava* ’kanal’. Esimene neist esineb

üksnes Lensu keelejuhil, seevastu Luuditsast on talletatud nimekuju *porttu* (*ibid.*: 954). Üldsõna *kanava* tunti kraavi tähenduses Vadjamaal laiemaltki (*ibid.*: 379), kuid vn *канав*a võib tähistada ka kanalit ning *канал* nii kanalit kui ka kraavi (VES I: 830). Uurimuse ülejäänud liigisõnad on vadjal algupära.

Kirjutise esimese osaga võrreldes käsitletakse teises osas eksotoponüüme mõnevõrra teisiti, kusjuures arvesse võetakse lähtealuste liik ja samatüveliste kohanimedel puhul jälgitakse grammatilise lõpu jm järgi päritolulist kuuluvust. Kõige rohkem on talletatud maade (38%) ja eriti linnade nimesid (48%), märksa vähem on teateid väiksemate veekogude kohta. Domineerivad vene päritolu toponüümid: neid on kolm korda rohkem kui läänemeresoomepäraseid.

Erinevalt kirjutise esimesest osast osutus otstarbekaks eristada täiendosa olulisemaid variante. See aitab eristada kohanimedel päritolu jm, näiteks *India mere*- ja *Jordani maa* on läänemeresoomel, kuid *Indeimere*- ja *Jordana jõgõ*- vene algupära. Nelja samatüvelise eksotoponüümi atribuudi puhul eristab ainult liigisõna kahel juhul maa-ala ja merd (*Galilea*, *Kitai*), ühel juhul maa-ala ja jõge (*Jordan*) ning ühel juhul linna ja kanalit (*Suets*). Mitmel korral ilmneb samal maanimel nii läänemeresoomel kui ka vene lähe, sh *Englanni*- ja *Angl'ija* ~ *Agl'itšina maa*; *Poolõzmaa* ja *Pol'sš*; *Rootsi* ja *Šveeda* ~ *Šveetta* ~ *Švettsiä*-; *Saksaa-maa* ja *Germania* ~ *Nemtsaa maa* ning *Turkii-maa* ja *Turkka*- ~ *Turttsi*. Linnanimedest on läänemeresoomel- ja venepärane teisend registreeritud ainult *Betlem* ja *Viflijeemõ*- ja *Jerusalem* ja *Jerusaliimõ*- näol ning jõenimedest *Jordani*- ja *Jordana jõgõ*- näitel.

Venepärane toponüüm võib olla moodustatud mitmel viisil, sh *Angl'ija* ~ *Agl'itšina maa*; *Franttsi* ~ *Frantsuza*-; *Ital'i* ~ *Tal'iani*-; *Germania* ~ *Nemtsaa maa*; *Šveeda* ~ *Šveetta* ~ *Švettsiä*-; *Turkka*- ~ *Turttsi*. Maid või piirkondi tähistavad kohanimed, mis vene keeles sisaldavad lõppu *-ия* [-ija], kas säilitavad selle (nt *Angl'ija*, *Portugaal'ija*) või lõpp omandas kuju *-ia* (*Anglia*, *Germania*) või *i* (*Franttsi*, *Ispani*). Sageli on kõnealused toponüümid moodustatud rahvanimetusest, nt *Nemtsaa maa*, *Šveeda*. Venepärane Läänemere nimi kajastub nelja variandina (*Balttia meri* ~ *Baltii-skoi meri* ~ *Baltikka-meri* ~ *Balttimeri*).

Kas vaatlusalune toponüümistatistika kajastab vadjal keeletegelikkust laiemas plaanis? Kaugeltki mitte. Üle kolmandiku eksotoponüümidest (36 ehk 38%) pärineb 1873. aastal Mati külas sündinud Tarass Morozovilt,

kes oli meremehena sõjalaevadel sõitnud Kroonlinnast Saksamaale, Egiptusesse ja Hiinasse; näikse, et nimevara oli tal endal üles märgitud, muidu poleks ta ehk osanud anda aru vahemaadest sadamate (linnade) vahel (vt Lns: 234 jj). Teiseks leidub loetelus 18 piiblinime (19%), millest rõhuv enamik ei pärine rahva aktiivsest kasutusest, vaid on sünenenud Mustoneni ja vadja keelejuhi koostööst. Piiblitoponüümidest esineb ühes rahvalaulus vaid Jordani nimi.

Lisa. Euraasia, Aafrika ja Ameerika nimeobjektid vadja vastetega (ei sisalda lähedasi tüvevariante)

? – *Port-Polovei*; Aafrika – *Afrika*; Aasia – *Aazia*; Aden – *lidna Adien*; Alžiir – *Alžira* – ~ *Alžiri*-; Ameerika – *Amerikka*; Araabia kõrb – *Aravi pustyña*-; Atlandi ookean – *Atlantin meri*; Balti meri, vt Läänemeri; Belgia – *Bel'gija*; Brest (Prantsusmaal) – *lidna Brest*; Cádiz – *lidna Kadiksa*-; Cherbourg – *lidna Šerburg*; Colombo – *lidna Kolumb*; Cuxhaven – *lidna Kuks*; Daugavpils (varem Dvinsk) – *Dvinska*-; Egiptus – *Aigüptuse*-; El Ferrol – *lidna Ferol'*; Elbląg (varem Elbing) – *El'binii portta* ~ *lidna El'bih*; Euroopa – *Jevroppõ*-; Galiitsia – *Gal'icia*-; Galilea (maa-ala) – *Galilea maa*; Galilea meri, vt Kinnereti järv; Hiina – *Kitai*; Hiina meri – *Kittaja meri*; Hispaania – *Ispani*; Hồ Chí Minh (varem Saigon) – *lidna Saihon*; Hongkong – *lidna Gonkong*; Iisrael – *Izraili maa*; India ookean – *Indeimere* – ~ *India mere*-; Inglismaa – *Angl'ija* ~ *Agl'itsina maa* ~ *Englanni*-; Itaalia – *Ital'i* ~ *Tal'iani*-; Jaapan – *Japoni*-; Jeruusalemm – *Jerusalem* ~ *Jerusaliimõ*-; Jordani jõgi – *Jordana jõgõ* – ~ *Jordani*-; Jordan (maa-ala, lauskmaa) – *Jordani maa*; Juudamaa – *Juuda maa* ~ *Judeja*; Kapernaum – *Kapernaumi*-; Karagandõ – *Karakand*-; Kiel – *lidna Kil'*; Kielce – *lidna Kel'ttsa*; Kiiev – *Kijeva* – ~ *Kijova*-; Kinnereti järv (piiblis Galilea meri) – *Galilea meri*; Kreeta saar – *ostrova Kriit*; Liepāja (varem Liibau) – *Libava*; Lissabon – *lidna Lissabon*; London – *London*; Läänemeri – *Balttia meri* ~ *Baltii-skoi meri* ~ *Baltikka-meri* ~ *Balttimeri*; Lüshunkou (varem Port Arthur) – *lidna Port-Arttuur*; Merv – *linna Merva*-; Messina – *lidna Messin*; Mukden, vt Shenyang; Murgapi jõgi – *jõki* ~ *jõtsi Murgap*; Must meri – *Mussa meri*; Naatsaret – *Naatsareti lidna*; Naftalimaa – *Nefталimi maa*; Norra – *Noorii maa* ~ *Nori-maa*; Pabülön ehk Paabel – *Vavilona*-; Palermo – *lidna Palerma*; Pariis – *Pariž*; Patagoonia – *Patagonia*; Petlemm – *Betlem* ~ *Viflijeemõ*-; Pireus – *Pirei*-;

Poola – *Pol'šš ~ Poolõzmaa*; Port Arthur, vt Lüshunkou; Port-Said – *lidna Port-Saiid*; Portugal – *Portugaal'ija*; Prantsusmaa – *Franttsi ~ Frantsuza-*; Preisimaa – *Prussija*; Punane meri – *Kauniz meri*; Põhja-Jäämeri – *Põhjõ-mere-*; Põhjameri – *Nemtsa meri*; Raama – *Raama-*; Riia – *Riigõ*; Rooma – *Riim*; Rootsi – *Rootsi ~ Šveeda ~ Šveetta ~ Švettsiä-*; Rumeenia – *Rumõni-*; Saigon, vt Hồ Chí Minh; Saksamaa – *Germania ~ Nemtsaa maa ~ Saksaa-maa*; Sebulonimaa – *Tsabulonimaa*; Sevastopol – *Sevastopoli-*; Shenyang (varem Mukden) – *linna- Mugdõna-*; Singapuri saared – *ostrov- Singappuur-*; Szklarska Poręba – *Paremba*; Stockholm – *Stogol'ma*; Suessi kanal – *Suetskoi kanava-*; Suessi linn – *lidna Suets*; Süüria – *Süüria maa*; Šanghai – *lidna Šan-hai*; Šveitsi – *Šveitsaari*; Taani – *Daanija*; Turkestan – *Turkestani-*; Türgi – *Turkii-maa ~ Turkka- ~ Turttsi*; Ukraina – *Ukraina-*; Vahemeri – *Välimaa meri*; Vaikne ookean – *Tüüni meri*; Varssavi – *Varšala ~ Varššavõ*; Vilnius (varem Vilno) – *Vil'na*.

Lühendid

ee – eesti; I – Ičäpäivä; J – Jõgõperä; Ja – Jarvikoiščülä; K – Kattila; kr – kreeka; Ku – Kukkuzi; Kõ – Kõrvõttula; lad – ladina; L – Lempola; Li – Liivčülä; Lu – Luuditsa; M – Mati; Ma – Mahu; P – Pummala; Po – Pontizõdõ; Ra – Rajo; S – Savvokkala; sks – saksa; sm – soome; U – Undova; V – Velikkä; Vai – Vaipooli; vdj – vadjä; vn – vene.

Kirjandus ja veebiallikad

- Ar₁** = Paul Ariste 1960. Vadjalaste laule. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 3.) Tallinn: [Eesti NSV Teaduste Akadeemia].
- Ar₂** = Paul Ariste 1962. Vadjä muinasjutte. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 4.) Tallinn: [Eesti NSV Teaduste Akadeemia].
- Ar₆** = Paul Ariste 1977. Vadjä muistendeid. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 12.) Tallinn: Valgus.
- Ar₇** = Paul Ariste 1982. Vadjä pajatusi. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 10.) Tallinn: Valgus.
- Ar₈** = Paul Ariste 1986. Vadjä rahvalaulud ja nende keel. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 22.) Tallinn: Valgus.
- Bib** = Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Москва: Московская патриархия, 1992.
- Ernits, Enn 2024.** Vadjä väliskohanimedest 1: Eesti, Soome ja Venemaa. – Emakeele Seltsi aastaraamat 69 (2023). Peatoim. Reili Argus. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 35–55.

- Eur** = Sulo Haltsonen 1957. Runoretki Inkeriin v. 1853. Lisätietoja D. E. D. Europaeuksen runonkeruun historiaan. (= Suomi 107: 4.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- EVS I** = Eesti vanasõnad 1. Toim. Arvo Krikmann, Ingrid Sarv. (= Monumenta Estoniae Antiquae 3.) Tallinn: Eesti Raamat, 1980.
- Finbible**. Suomalaisia Raamatunkäännöksiä. https://www.finbible.fi/jakeittain/UT/Matteus_2.htm.
- Hns-Ksk₁** = Heinike Heinsoo, Margit Kuusk 2002. Jõgõperä vadjalaste keelekasutus 20. sajandi lõpus. – Fenno-Ugrica 24. Keelekontaktidest keelevahetuseeni. Toim. Piret Klesment. Tartu: Tartu Ülikool, 95–118.
- Hns-Ksk₃** = Heinike Heinsoo, Margit Kuusk 2005. *No jo vanemat koolla kõik aikkaa vällää, sis jo keeli muutuu, ni keeli muutuu. Vobštšem, vsjo было. Ne dai boh.* – Fenno-Ugrica 27. Foneetika, grammatika ja leksika. Toim. Piret Klesment. Tartu: Tartu Ülikool, 69–85.
- Kuznetsova, Muslimov, Rožanski 2022** = Екатерина Кузнецова, Мехмед Муслимов, Федор Рожанский. Переводы «Отче наш» на водский язык: лингвистический анализ вариативности. – *Linguistica Uralica* 3, 161–198.
- Lns** = Я. Я. Ленсу 1930. Материалы по говорам води. – Западно-финский сборник. Труды Комиссии по изучению племенного состава населения и сопредельных стран 16. Ленинград, 201–305.
- Mrk-Rož** = Е. Б. Маркус, Ф. И. Рожанский 2017. Современный водский язык. Тексты и грамматический очерк 1. Водские тексты. Издание 2-е, исправленное и дополненное Санкт-Петербург: Нестор-История.
- Mst** = O. A. F. Mustonen 1883. Muistoonpanoja Vatjan kielestä. – *Virittäjä* 1, 144–188.
- Mäg** = Julius Mägiste 1959. Woten erzählen. Wotische Sprachproben (= Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 118.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Mälk, Vaina 1976**. Vadja vanasõnad eesti, soome, karjala ja vene vastega. Tallinn: Eesti Raamat.
- RK** = Raamatun käsikirja. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 1985.
- SKVR** = Suomen kansan vanhat runot 4. Keski-Inkerin ja vatjalaiset runot 3, 1928. Julkaissut Väinö Salminen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SPL** = Fritz Rienecker, Gerhard Maier 2011. Suur piiblileksikon. [Tallinn:] Logos.
- SRN XL** = Словарь русских народных говоров 40. Составители: Н. И. Андреева-Васина, Е. В. Колосько, Л. Е. Кругликова, О. Н. Крылова. Санкт-Петербург: Наука, 2006.
- Tsv₁** = Dmitri Tsvetkov 1931. *Vähäize juttua vad'd'ölaisiss*. – *Eesti Keel* 1, 57–66.
- Tsv₂** = Dmitri Tsvetkov 2008. Vadja keele grammatika. Koost. ja toim. Jüri Viikberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

- VES I** = Vene-estli sõnaraamat 1. Toim. Helle Leemets ja Henn Saari. Tallinn: Valgus, 1984.
- VKJ** = Dmitri Tsvetkov 1995. Vatjan kielen Joenperän murteen sanasto. Toimit-
tanut, käänteissanaston ja hakemiston laatinut Johanna Laakso. (= Lexica
Societatis Fenno-Ugricae 25.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura,
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- VKK** = Lauri Posti 1980. Vatjan kielen Kukkosen murteen sanakirja. Painokun-
toon toimittanut Seppo Suhonen Lauri Postin avustamana. (= Lexica
Societatis Fenno-Ugricae 19.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- VKS** = Vадja keele sõnaraamat. Vad'd'a tšeelee sõna-tširja. Словарь водского
языка. 2., täiendatud ja parandatud tr. 2. tr toim. Silja Grünberg. Tallinn:
Eesti Keele Sihtasutus, 2013.

Käsikirjalised allikad

- EKI** = Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek. Eesti Keele Instituudi vадja
kogu. <http://heli.eki.ee/roheline/index.php?khk=vdj&om=eki1>.
- VE I–XVIII** = Paul Ariste. Vадja etnoloogiat 1–18. Eesti Kirjandusmuuseum.

Votian exotonyms 2: Eurasia, Africa and America

ENN ERNITS

The second part of the paper deals with 103 exotonyms which were known to the Votians, including four continent names and four ocean names. They have been used to refer to places in Europe (except Estonia, Finland and Russia), Asia, Africa and America. Among the names of the continents, only *Jevroppõ*- ‘Europe’ is of Russian origin. The attributes of the ocean names are also Finnic, with the exception of the probably Russian *Indeimere*- ‘Indian Ocean’.

Not counting the names of continents and oceans, 94 toponyms have been stored, 50 of them from Europe (53% of the total number of names), 38 from Asia (40%), 6 from Africa and 1 from America. In fact, the number of the place names mentioned in Europe is incomparable. Altogether the exotonyms of Estonia, Finland and Russia (totally 83), the European toponyms make up three-quarters and Asian ones only more than a fifth of the 178 stored toponyms. The number of African and American toponyms is negligible in comparison with them.

Countries or regions denoted by place names that in Russian contain the ending *-ия* [-iya], either retain it (e.g. *Angl'ija*) or transform it to *-ia* (*Germania*) or *i* (*Franttsi*). Often these toponyms are formed from an ethnonym, e.g. *Nemtsaamaa*, *Šveeda* etc. More than a third of the exotonyms (36 names, or 38%) come from a Votic person, who had sailed on warships from Kronstadt to Germany, Egypt and China. The article discusses 18 biblical names (19%).

Keywords: exotonyms, adaptation, Votic language, Izhorian (Ingrian) language, Russian language, Europa, Africa, America

Enn Ernits
Eesti Maaülikool
enn.ernits@emu.ee